

Барбашова І.А.

докторка педагогічних наук, доцентка,
професорка кафедри педагогіки
Бердянського державного педагогічного університету

i.a.barbashova@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7410-4115>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ К. Д. УШИНСЬКОГО ЩОДО СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Костянтин Дмитрович Ушинський – видатний вітчизняний педагог, психолог – зробив вагомий внесок у розроблення дидактичних основ сенсорного розвитку молодших учнів. Образи сприймання зовнішнього світу він вважав єдиним матеріалом, над яким і за допомогою якого функціонує процес мислення, а розумову діяльність дитини визнавав такою, яка безпосередньо оперує формами, барвами, звуками, відчуттями взагалі. Виходячи з цього, вчений дійшов висновку про необхідність надавати навчанню наочного характеру.

Певним «обов'язком» початкової школи педагог розглядав формування в учнів уміння правильно спостерігати дійсність. «Усяке не мертво, не безцільне навчання має на увазі готувати дитину до життя; ніщо не може бути важливішим у житті, як уміти бачити предмет з усіх боків і серед тих відношень, у які він поставлений», – відзначав К. Д. Ушинський [2, с. 249].

Особливу увагу дослідник приділяв розвитку в дітей тих сенсорних процесів, які мають першорядне значення в опануванні грамоти, а саме – просторовому зоровому і фонематичному слуховому сприйманню. Наприклад, для підготовки школярів до письма він рекомендував вправи на розрізнення, називання та відтворення просторових відношень; безвідривне проведення ліній таким чином, щоб вони перетинались в одній точці; відтворення елементів і цілісної форми букв [696, с. 254–256].

Формування фонематичного слуху Костянтин Дмитрович радив розпочинати з організації спостережень за голосними звуками, застосовуючи прийоми наслідування учнями правильної вимови вчителя, пропонував організувати розпізнавання голосних звуків у двоскладових і багатоскладових словах, добирання дітьми слів із заданим голосним звуком. Лише після засвоєння всіх голосних звуків учений припускав можливість знайомити учнів із приголосними і схарактеризував такі прийоми їхнього обстеження:

- порівнювати слова, що вони різняться одним звуком;
- розкладати слова на звуки, які їх складають;
- відгадувати задані звуки в почутих словах;
- добирати слова із заданими приголосними звуками;
- замінювати одні звуки на інші (зі зміною значення слова),
- приставляти звуки на початку або в кінці слова;
- переставляти одні й ті самі звуки [2, с. 257–261].

Є всі підстави стверджувати, що запропонований К. Д. Ушинським метод навчання грамоти враховував особливості дитячого сприймання, забезпечував високий рівень опанування звуків мовлення, просторових ознак букв. На засадах цього методу навчання ґрунтуються сучасні підходи до формування в молодших школярів фонематичних перцептивних процесів [1].

До кола сенсорних умінь, якими мали оволодіти учні, педагог відносив також колірні та музичні, наголошуючи на необхідності введення в систему початкового навчання малювання і класних співів як окремих дисциплін.

Література

1. Барбашова І. Сенсорний розвиток: формуємо фонематичні вміння. *Учитель початкової школи*. 2018. № 4. С. 10–15.
2. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. Київ : Радянська школа, 1983. Т. 2. 359 с.